

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และเขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังมีรายละเอียดเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545
2. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้
3. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร
4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 4.1 หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 4.2 จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 4.3 โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 4.4 การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 4.5 การจัดเวลาเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 4.6 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 4.7 แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น
  - 4.8 สื่อการเรียนรู้
  - 4.9 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
5. แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา
6. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
7. การพัฒนาบุคลากร
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 81 ซึ่งเป็นกฎหมายทางการศึกษาระดับแรกของประเทศไทยที่ให้สิทธิและโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ มีพื้นฐานการศึกษาที่สูงขึ้น

1.1 นโยบายการปฏิรูปการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์เพื่อรองรับการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดไว้ในตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 1)

1.1.1 ปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องซึ่งกันและกันทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และต้องการให้การศึกษาเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.2 แนวปฏิรูปการจัดการศึกษา โดยให้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ปฏิรูปหลักสูตร และเนื้อหาสาระ วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบโรงเรียนและกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

1.1.3 ปฏิรูปกระบวนการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งหน่วยงานของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน โดยเน้นเรื่องการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการศึกษา การตรวจสอบ

1.1.4 ปฏิรูประบบครู คุณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้มีการยกสถานภาพของวิชาชีพครู การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพครู การจัดระบบเงินเดือน และการประเมินผลงานครู ที่เหมาะสมกับวิชาชีพ

1.1.5 ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา เพื่อระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้เพื่อการจัดการศึกษา จัดสรรทรัพยากรให้ถึงมือผู้เรียนอย่างเสมอภาค และเป็นธรรม มีระบบบริหารที่คล่องตัว มีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้

1.1.6 ปฏิรูประบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยเน้นเรื่องของการประกันคุณภาพภายในและให้มีการรับรองและประเมินมาตรฐานจากองค์กรภายนอกเพื่อความมั่นใจเรื่องคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาทุกประเภททุกระดับ

1.1.7 ปฏิรูปเรื่องสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้มีการผลิตสื่อ การใช้สื่อและเทคโนโลยีในรูปแบบที่หลากหลายที่มีคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนและการแสวงหาความรู้ รวมทั้งให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่และสื่อตัวนำต่าง ๆ มาใช้ในการจัดและขยายบริการการศึกษาอย่างกว้างขวาง การปฏิรูปต่าง ๆ ดังกล่าวจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่คาดหวังว่า การศึกษาไทยจะนำไปสู่ความงอกงามของบุคคลและสังคม ให้ความเสมอภาคแก่เด็กและเยาวชนไทยทุกคนที่จะได้พัฒนาตนเอง และเพื่ออนาคตของตนเองและของชาติ การที่จะมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาระดับแรกของไทยออกบังคับใช้ถือเป็นก้าวใหม่ที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและวิธีการศึกษาและบริหารจัดการศึกษาใหม่ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นแห่งหนทางการศึกษาอันเป็นพันธะสัญญาของรัฐในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จตามเจตนารมณ์ตามข้อเสนอแนวทางในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ คาดว่า เด็ก เยาวชน และสังคมจะได้รับประโยชน์

1.2 ความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 5-16)

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการบริหารจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ โดยให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 วรรค 2 สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักสูตรว่าจะต้องมีลักษณะหลากหลาย และเหมาะสมที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมกับวัยและศักยภาพ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการรู้ การจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญา การใช้ความคิดวิจารณ์ญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ

2.1 ความหมายของความรู้

อรวรรณ เย็นใจ (2535 : 12) ได้ให้ความหมายของความรู้ในทัศนะของบลูม (Bloom) ไว้ว่า ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะเรื่อง ระลึกถึงวิธี และขบวนการต่าง ๆ หรือระลึกถึงแบบกระบวนการโครงสร้างวัตถุประสงค์ในด้านความรู้นั้น โดยเน้นในเรื่องขบวนการทางจิตวิทยาของความจำในขบวนการเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบใหม่

ประมวล พูนสังข์ (2536 : 12) กล่าวว่า ความรู้ในทัศนะของสมิทท์ (Smith) หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือค้นคว้า หรือเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ สิ่งของ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์ หรือจากรายงานการรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและต้องอาศัยเวลา

วรากรณ์ รุจิวิวัฒน์กุล (2543 : 44-57) กล่าวว่า ความรู้ คือ ข้อมูลสารสนเทศผสมผสานกับประสบการณ์ ความรู้ในบริบทการแปลความหมาย และการพัฒนาความคิดเห็น โดยเป็นข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณค่าสูงที่พร้อมจะนำไปประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจหรือใช้ในการทำงาน แม้ว่าความรู้และข้อมูลข่าวสารสารสนเทศเป็นสิ่งที่แทบจะแยกกันไม่ออก แต่ทั้งสองสิ่งนี้มีค่าและเกี่ยวข้องกับบุคคลมากกว่าข้อมูลดิบ โดยเหตุที่มีความสำคัญดังกล่าวแทบทุกองค์การจึงให้ความสนใจเรื่องนี้ด้วยการแสวงหาความรู้คืออะไร จะสร้างและถ่ายทอดตลอดจนใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร

จากความหมายของความรู้ดังกล่าว สรุปได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้รับเกี่ยวกับบุคคล สิ่งของ สถานที่โดยมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ซึ่งได้จากการค้นคว้า การสังเกตหรือประสบการณ์ที่บุคคลสะสมไว้

2.2 ระดับของความรู้

บลูม ได้แบ่งพฤติกรรมด้านความรู้หรือความสามารถทางด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) เป็น 6 ระดับ เรียงจากพฤติกรรมขั้นง่ายไปสู่ขั้นยาก ดังนี้ (อรวรรณ เย็นใจ, 2535 : 13)

2.2.1 ความรู้ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้น โดยบุคคลอาจจะเพียงแค่จำได้ นึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน ก็อาจจะจำได้ เช่น การรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมขั้นนี้ไม่ได้ใช้กระบวนการของการใช้ความคิดที่ซับซ้อน หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่ได้ใช้ความสามารถของสมองมากนัก

2.2.2 ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นพฤติกรรมขั้นที่สูงขึ้น มาจากความรู้ ความจำ บุคคลจะสามารถจัดหมวดหมู่การรับรู้ได้ ถกแถลงได้ เช่น แปลได้ อธิบายได้ คาดคะเนได้ เป็นต้น

2.2.3 การนำความรู้ไปใช้ (Application) เป็นพฤติกรรมความรู้ขั้นสูงขึ้นมาอีก ซึ่งจะต้องอาศัยความสามารถหรือทักษะทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เช่น การแปลความหมายได้ คัดแปลงได้ เป็นต้น

2.2.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลสามารถแยกส่วนประกอบย่อย ๆ ของส่วนรวมออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้เข้าใจส่วนรวมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะแบ่งได้เป็นชั้นย่อย ๆ 3 ชั้นด้วยกัน คือ

2.2.4.1 ชั้นที่ 1 สามารถแยกองค์ประกอบของปัญหา หรือสภาพการณ์ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อทำความเข้าใจกับส่วนประกอบต่าง ๆ ให้ละเอียด

2.2.4.2 ชั้นที่ 2 สามารถมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแน่ชัดระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น

2.2.4.3 ชั้นที่ 3 สามารถมองเห็นหลักของการผสมผสานระหว่างส่วนประกอบที่รวมกันเข้ากับปัญหาหรือสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวอย่างความสามารถในการวิเคราะห์ เช่น คำนวณออกมาได้ ตรวจสอบได้ วิเคราะห์ได้ เป็นต้น

2.2.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลสามารถนำเอาส่วนประกอบย่อย ๆ หลายส่วนมารวมกันเข้าเป็นส่วนรวม ซึ่งมีโครงสร้างที่แน่ชัดโดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับการนำเอาประสบการณ์เก่าและใหม่ มาเชื่อมโยงกันแล้วสร้างแบบแผนหรือหลักปฏิบัติ เช่น วางแผนได้ ประกอบได้ จัดตั้งได้ ออกแบบได้ บริหารได้ เป็นต้น

2.2.6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การเปรียบเทียบได้ วัดได้ จัดอันดับได้ เป็นต้น

2.3 แหล่งที่มาของความรู้

เดลิน (Dalen) แยกประเภทของแหล่งความรู้และการแสวงหาความรู้ มีดังนี้ (บรรชัช สืบสังข์. 2535 : 24-25)

2.3.1 แหล่งความรู้ (Authority) มนุษย์ต้องอาศัยแหล่งของความรู้หรือผู้รู้ ในการแก้ปัญหา ซึ่งแหล่งความรู้นั้นมีหลายอย่าง

2.3.2 ประสบการณ์ส่วนบุคคล (Personal experience) มนุษย์แสวงหาวิธีการแกไขปัญหา อาจจะเป็นการลองผิดลองถูก หรือเป็นประสบการณ์เดิมในการช่วยให้เกิดความคิด

2.3.3 เหตุผลจากการอนุมาน (Deductive reasoning) เป็นการใช้เหตุผล โดยเริ่มจากเหตุหรือข้อเท็จจริงใหญ่ (Major premise) ก่อนแล้วจึงมีเหตุหรือข้อเท็จจริงย่อย (Minor premise) ทั้งสองเหตุหรือข้อเท็จจริงนี้จะต้องเป็นจริงด้วย จึงจะสรุปผล (Conclusion) ได้

2.3.4 เหตุผลจากการอุปมาน (Inductive reasoning) เป็นวิธีที่พยายามเก็บรวบรวมข้อมูลย่อย ๆ จากการสังเกต การวัดและอื่น ๆ โดยการนำมาจัดประเภทตามลักษณะเหมือนกันหรือต่างกัน หากความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของข้อมูล เป็นต้น เมื่อสรุปแล้วจึงขยายความ (Generalized) ไปยังกลุ่มใหญ่

2.3.5 วิธีทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ โดยการค้นคว้าหาความจริง (Fact) ที่เป็นระบบข้อเท็จจริงทั้งหลายจะต้องมีการทดสอบว่าเป็นจริงหรือเท็จ ซึ่งมีวิธีการสามารถสรุปได้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นปัญหา (Problem) การตั้งสมมติฐาน (Hypotheses) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Gathering data) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) และการสรุปผล (Conclusion)

2.4 การวัดความรู้

ภัทรา นิคมานนท์ (2538 : 61-98) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

2.4.1 การวัดด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) เป็นการวัดความสามารถด้านสติปัญญา สามารถจำแนกได้ 6 ระดับ คือ

2.4.1.1 ความรู้ความจำ หมายถึง ความสามารถระลึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาก่อนได้

2.4.1.2 ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความ ขยายความได้

2.4.1.3 การนำไปใช้ เป็นการถามให้นำความรู้ที่ได้เรียนมาไป แก้ปัญหาที่แปลกใหม่หรือสถานการณ์ใหม่ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน แต่อาจใกล้เคียงหรือ คล้ายคลึงกับเรื่องที่เคยพบเห็นมาก่อน

2.4.1.4 การวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการแยกแยะ หาเหตุผล ค้นหาแง่มุมต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้ มี 3 ประเภท คือ วิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ

2.4.1.5 การสังเคราะห์ เป็นการนำสิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไป มาผสมผสานกัน โดยได้ผนวกความคิดเห็นส่วนตัวเข้าไปแล้วเกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้นมา การสังเคราะห์มี 3 ประเภท คือ การสังเคราะห์ข้อความ สังเคราะห์แผนงาน และสังเคราะห์ ความสัมพันธ์

2.4.1.6 การประเมินค่า เป็นการถามให้ตัดสินข้อมูลหรือข้อความ ใด ๆ ว่าถูก-ผิด เหมาะสม-ไม่เหมาะสม ดี-เลว ฯลฯ อย่างไร โดยมีเกณฑ์ในการตัดสิน ต่างกัน 2 ลักษณะ คือ ตัดสินโดยอาศัยข้อเท็จจริง หรือเกณฑ์ภายในเนื้อเรื่อนั้น และตัดสิน โดยอาศัยเกณฑ์ภายนอกที่ไม่ปรากฏตามเนื้อเรื่องหรือเนื้อหาวิชานั้น แต่ตั้งเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ โดยใช้เหตุผล สภาพความจริง การยอมรับของสังคม เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยที่ใช้กันส่วนใหญ่ได้แก่ แบบทดสอบ ซึ่งมีหลายประเภท แบบทดสอบวัดด้านพุทธิพิสัยนั้นอาจวัดเนื้อหา สาระที่ เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัยด้วย

ลักษณะของแบบทดสอบวัดด้านพุทธิพิสัยที่ดี คือ มีความเที่ยงตรง เชื่อมั่นได้ มีความเป็นปรนัย มีความยากง่ายพอเหมาะ มีอำนาจจำแนก มีประสิทธิภาพ มีความยุติธรรม ใช้คำถามถามลึก ใช้คำถามยั่วๆ และคำถามเฉพาะเจาะจง

สรุปได้ว่า การวัดความรู้ด้านพุทธิพิสัย เป็นการวัดความสามารถด้าน สติปัญญา จำแนกได้ 6 ระดับ คือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

2.5 การสร้างคำถามในการวัดความรู้

ไพศาล หวังพานิช (2526 : 96-105) ได้แบ่งคำถามออกเป็น 3 ชนิด คือ

2.5.1 ถามความรู้ในเนื้อเรื่อง เป็นการถามรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยแบ่งคำถามที่ใช้วัดออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.5.1.1 ถามศัพท์และนิยาม เช่น คำถามเกี่ยวกับ ความหมายของคำ คำศัพท์ คำนิยาม คำจำกัดความต่าง ๆ

2.5.1.2 ถามกฎ และความจริง เช่น คำถามที่เกี่ยวกับสูตร กฎ เรื่องราว ข้อเท็จจริง ใจความ หรือรายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ

2.5.2 ถามความรู้ในวิธีดำเนินการ เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ แบบแผน ประเพณี ขั้นตอนของการปฏิบัติทั้งหลาย โดยแบ่งคำถามที่ใช้ออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

2.5.2.1 ถามระเบียบแบบแผน เช่น คำถามเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติตาม ระเบียบประเพณี หรือวัฒนธรรมของสังคม รวมทั้งแบบแผนการปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติ

2.5.2.2 ถามลำดับขั้นและแนวโน้ม เช่น คำถามเกี่ยวกับขั้นตอนของการปฏิบัติ และแนวโน้มของสิ่งที่จะเป็นไป

2.5.2.3 ถามการจัดประเภท เช่น การถามความสามารถในการจำแนก แจกแจงชนิด การจัดหมวดหมู่หรือประเภทของสิ่งของ เรื่องราว โดยยึดกฎเกณฑ์หรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก

2.5.2.4 ถามเกณฑ์ เช่น คำถามเกี่ยวกับความสามารถในการจดจำ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ หรือข้อกำหนดที่ยึดหลักสำหรับการพิจารณา การวินิจฉัยข้อเท็จจริง การกระทำหรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่าคืออะไร และใช้สำหรับตัดสินสิ่งใด

2.5.2.5 ถามวิธีการ เช่น การถามวิธีปฏิบัติหรือกรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ หรือเกิดผลตามที่ต้องการ โดยถามถึงวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายจนทำให้ได้ผลที่มีประสิทธิภาพ

2.5.3 ถามความรู้รวบยอด เป็นการถามความสามารถในการจัดทำข้อสรุปหรือหลักการที่เกิดจากการผสมผสานหลักขณะร่วมเพื่อรวบรวมหรือย่อเนื้อหา โดยจะแบ่งคำถามความรู้รวบยอดออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.5.3.1 ตามหลักวิชาและการขยายหลักวิชา เช่น การถามสาระสำคัญของเรื่องที่ได้จากการสรุปรายละเอียดต่าง ๆ พร้อมทั้งสามารถนำหลักหรือเนื้อหาที่สำคัญไปสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น

2.5.3.2 ตามทฤษฎีและโครงสร้าง เช่น การถามความสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากรายละเอียดหรือหลักวิชาต่าง ๆ ลงมาสรุปเป็นเนื้อหา สาระสำคัญ และสรุปเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎี หรือโครงสร้างที่มีลักษณะร่วมกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การสร้างคำถามในการวัดความรู้ นั้น ต้องวัดให้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และกระบวนการ โดยอาศัยการวัดหลาย ๆ วิธี ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่าจะวัดอะไร เช่น การวัดความรู้ในเรื่อง เป็นการถามรายละเอียดของเนื้อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ การวัดความรู้ในวิธีดำเนินการ เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ตามแบบแผน ประเพณี ขั้นตอนการปฏิบัติทั้งหลาย และการวัดความรู้รวบยอด เป็นการถามความสามารถในการจัดทำข้อสรุปหรือหลักการที่เกิดจากการผสมผสานหลักขณะร่วมเพื่อรวบรวมหรือย่อเนื้อหา

3. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร

3.1 ความหมายของหลักสูตร

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้

ทาบ (Taba. 1962 : 10) กล่าวว่าไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียน และครูผู้สอนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

กู๊ด (Good. 1973 : 143) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง กลุ่มหรือประสบการณ์ที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำขอโรงเรียน

ภิญโญ สาร (2526 : 326) กล่าวว่าไว้ว่า หลักสูตร คือ บรรดาประสบการณ์หรือความพยายามทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

สงัด อุทรานันท์ (2529 : 13) ได้ให้ความหมายว่า ถึงแม้จะมีคำนิยามของหลักสูตรที่แตกต่างกัน แต่นักปราชญ์ทางหลักสูตรก็ได้รับคำนิยามของหลักสูตร ซึ่งกล่าวออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่ายหรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น สำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษา แก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วย ประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียน ซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้และได้สนองต่อการแนะแนวทางโรงเรียน

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 12) กล่าวไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงเอกสารที่กำหนด โครงการศึกษาของผู้สอน โดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาของความรู้และ ประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล

กรมวิชาการ (2534 : 11) ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสมไปในทางที่พึงประสงค์

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์หรือความรู้ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งหมายถึง สาระ เนื้อหาวิชา กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนพฤติกรรมด้าน ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ

3.2 ความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรในแง่ของการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ เจตคติ และค่านิยม ไว้หลายประการ เช่น

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2530 : 140) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดกิจกรรม ของโรงเรียน เป็นเครื่องกำหนดการวางแผนของโรงเรียน กำหนดปรัชญาหรือแนวทางของ โรงเรียน

ชำระ บัวศรี (2532 : 9-10) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้ เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้ เสริมทักษะ และทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ใน หลักสูตรเป็นเสมือนแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่า การจัดการศึกษาให้เด็กเน้นไปใน ด้านใด มีผลต่อตัวเด็กและสังคมมากน้อยเพียงใด

สุมิตร คุณานุกร (2532 : 2) กล่าวว่า หากจะเปรียบเทียบความมุ่งหมายทางการศึกษา เป็นผลที่มุ่งหวังแล้ว หลักสูตรก็เปรียบได้กับวิธีที่จะนำความมุ่งหมายดังกล่าวไปสู่ผลสำเร็จ จากความสำคัญของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่บอกแนวทางและเป็นตัวนำเอาความมุ่งหมายของการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน หลักสูตรเป็นตัวกำหนดโครงการเรียนของนักเรียน และเป็นสิ่งที่บอกให้ครูทราบว่าสอนเพียงใด มุ่งให้เกิดพฤติกรรมอะไรแก่นักเรียนบ้าง

3.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

3.3.1 หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 6 ประการคือ (চারัง บัวศรี. 2532 : 8)

3.3.1.1 จัดมุ่งหมายของหลักสูตร

3.3.1.2 จุดประสงค์การสอน

3.3.1.3 เนื้อหาสาระและประสบการณ์

3.3.1.4 ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน

3.3.1.5 วัสดุและสื่อการเรียนการสอน

3.3.1.6 การประเมินผล

3.3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ (สุธีระ ทานตะวัน. 2532 : 97)

3.3.2.1 จุดมุ่งหมาย คือ ความต้องการทางการศึกษาและสังคม

3.3.2.2 หลักการ คือ ทิศทางซึ่งจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3.3.2.3 โครงสร้าง คือ กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ

3.3.2.4 จุดประสงค์ของการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ บางประการ โดยเฉพาะรายวิชานั้น ๆ

3.3.2.5 เนื้อของรายวิชา คือ ประสบการณ์ต่างที่กำหนดไว้

3.3.2.6 สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้

3.3.2.7 วิธีสอน คือ วิธีการที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้

3.3.2.8 การประเมินผล คือ การวัดว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้นักน้อย

เพียงใด

3.3.3 หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ 5 ประการคือ (พนัส หันนาคินทร์. 2532 : 1-11)

3.3.3.1 ความมุ่งหมายของหลักสูตร

3.3.3.2 หลักการและโครงสร้างของหลักสูตร

3.3.3.3 เนื้อหาของหลักสูตร

3.3.3.4 การนำหลักสูตรไปใช้

3.3.3.5 การประเมินหลักสูตร

3.3.4 องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ประการคือ (วิชัย ดิสสระ. 2535 ก : 11-12)

3.3.5.1 หลักสูตรแม่บท ประกอบด้วย จุดหมายและแนวทางการศึกษา โครงสร้างของเนื้อหา อัตราเวลาเรียนและแนวทางการสอนตลอดจนการประเมินผลการเรียน

3.3.5.2 เอกสารและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

3.3.5.3 กิจกรรมการเรียน

3.3.5.4 การประเมินผล

3.3.5 องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 4-7)

3.3.5.1 หลักการ

3.3.5.2 จุดหมาย

3.3.5.3 โครงสร้าง

สรุปจากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย

1. หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร รวมทั้ง โครงสร้างของกลุ่มวิชาและรายวิชาต่าง ๆ

2. ระเบียบการวัดและประเมินผล และคู่มือการประเมินผลแต่ละระดับ

3. สื่อการเรียนการสอนที่ออกมาในรูปแบบหนังสือและสื่อในลักษณะต่าง ๆ

4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 4-25) ได้กล่าวถึง รายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนี้

4.1 หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

- 4.1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
- 4.1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 4.1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
- 4.1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 4.1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

4.2 จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นคนไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 4.2.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
- 4.2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

4.2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.2.4 มีทักษะและกระบวนการโดยเฉพาะคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญาและทักษะในการดำเนินชีวิต

4.2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

4.2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

4.2.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4.2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

4.2.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งดีงามให้สังคม

4.3 โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมายและมาตรฐานในการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้มีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

4.3.1 ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

4.3.2 สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 4.3.2.1 ภาษาไทย
- 4.3.2.2 คณิตศาสตร์
- 4.3.2.3 วิทยาศาสตร์
- 4.3.2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 4.3.2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 4.3.2.6 ศิลปะ
- 4.3.2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 4.3.2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของผู้เรียนทุกคน ต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถาบันการศึกษาต้องใช้หลักในการ จัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างฐานการคิดและกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ

กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ และเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและ มาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษา ต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้ เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความ สามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนด เพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

4.3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตาม ศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วย

ตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.3.3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

4.3.3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

4.3.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่มเพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3.4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม

และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

4.3.5 เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเวลาให้การจัดการเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

4.4 การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการ พัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็น การเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา นั้น กำหนดโครงสร้างเป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่ แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้ แต่ละกลุ่มสถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึง ถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นปีที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และ ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือ รายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียน รายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับ ธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้ เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิด วิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งใน ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเองและพัฒนาบุคลิกภาพ ส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อ สังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูน ความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและ เทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา และ การประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และ ผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัด แผนการเรียนรู้ ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้าน

วิชาการและวิชาชีพ

4.5 การจัดเวลาเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียนในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมรวมทั้ง ต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณจึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์ อาจใช้เวลาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝนทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจะมีเวลาเพียงพอให้เด็กมีโอกาสนเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียนสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพหรือ โครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คือนำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระ

การเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป เช่น แคลคูลัสในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่ อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้วก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

4.6 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญาพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ แล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองเข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคลองค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงนั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระและกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะแ่กระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความเข้าใจจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนหนึ่งอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้เรื่องศิลปะ เรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่องผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง โดยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกันในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีมในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

4.7 แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทย และคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนานได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัย และสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มการเรียนรู้ที่มีหลักการทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจแยกจัดเฉพาะและควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงการมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัดเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียนทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาค้นคว้า

สำหรับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยืดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น

4.8 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาดตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาว่าง สร้างสรรค์รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้เกิดการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสม หลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ

6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ทรัพยากรภายในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการ สื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

4.9 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่ การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญคือ ตัวผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการและค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถ

ไว้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมินโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญหา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล หลักสูตรแกนกลางของประเทศเป็นกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สถานศึกษาต้องนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติและสังคมโลก

5. แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีบรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 31-34)

5.1 การจัดทำสาระของหลักสูตร

5.1.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปีหรือรายภาคที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้มข้น (Honour course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

5.1.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 5.1.1 ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

5.1.3 กำหนดเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค และกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นรายวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้เกณฑ์เดียวกัน

5.1.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการทำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 4.1.1 4.1.2 และ 4.1.3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลา หรือจำนวนหน่วยกิตมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนด ดังนี้ ชื่อของวิชาสาระการการเรียนรู้ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

5.1.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการ จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกวิชาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

5.1.6 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้สอน

5.2 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

5.2.1 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการการเรียนรู้ เป็นต้น

5.2.2 จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

5.2.3 จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

5.2.4 จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5.2.5 การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

5.3 การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจัยเพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค

ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายแนวทางการจัดวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นที่ไปตามที่สถานศึกษากำหนด

5.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้นำนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน

แก้ปัญหหรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผล การแก้ปัญหหรือพัฒนา และรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

5.5 การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วน ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจ การศึกษาลงไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้น เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผล การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เห็นความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และ สนับสนุนการวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็น กลไกหนึ่งของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก กระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจาก บุคคลทุกระดับ และทุกอาชีพ ในการกำกับดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจาก บุคคลทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นคว้าหาแนวทางร่วมกันพัฒนา คุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการ ประเมินผลการจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่และสถานศึกษา จากแนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งได้ร่วม วางแผนพัฒนาผู้เรียนและรวมถึงหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสถานศึกษานำข้อมูลที่เป็นปัญหา หรือ ความต้องการในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิก ที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติมาจัดทำสาระของหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ โดยการยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นกรอบหรือแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

6. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

6.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ได้มีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533 : 28-29) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรระดับชาติมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อการปรับปรุงเนื้อหาสาระบางอย่างให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2539 : 2) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องและความต้องการของท้องถิ่น ตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่น ตลอดจนแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ ความรู้นี้อาจมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมไว้และถ่ายทอดกันมาในแต่ละยุคแต่ละสมัย

ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์ และลัดดา สีตาน้อย (2544 : 30) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นโดยกระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนเอง เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่แท้จริงในท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งองค์การที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชนนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของท้องถิ่น

นิคม ชมภูหลง (2548 : 89) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การที่ท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหาพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บท

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรแกนกลางมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และความต้องการของท้องถิ่น โดยนำทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นเข้ามาจัดกระบวนการเรียนการสอน

เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัว เกิดความรัก ความผูกพันในท้องถิ่น มีประโยชน์แก่การดำรงชีวิตประจำวันและสามารถพัฒนาไปสู่งานอาชีพได้

6.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ได้มีนักวิชาการ และนักการศึกษาเสนอแนะกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (2532 : 192) กล่าวไว้ว่า กระบวนการและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการ โดยรวบรวมบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน ตลอดทั้งครูผู้สอนเป็นกรรมการ จัดตั้งคณะอนุกรรมการ ศึกษา และวิจัยเพื่อหาข้อมูลกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นในการดำเนินโครงการ ระยะเวลา ประชุมเพื่อดำเนินการ

สังัด อุทรานันท์ (2532 ข. : 314-316) ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 8 ขั้นตอน คือ

1. จัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถและมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน
2. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้การวิจัย สัมภาษณ์ ประชุมและสัมมนา หรือวิธีการอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ทำให้ทราบข้อมูลที่แท้จริง
3. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น ว่าควรจะให้บรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง
4. พิจารณาความเหมาะสมหลักสูตรกลางกับสภาพท้องถิ่น ดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรที่เห็นว่ามีสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และถ้าหากเนื้อหาไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ก็ดำเนินการสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่
5. ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง หรือจัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่
6. ดำเนินการใช้หลักสูตร สิ่งที่สำคัญมากในขั้นนี้ คือ การนิเทศ และติดตาม
7. การประเมินผลการใช้หลักสูตร จะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด
8. ทำการปรับปรุงแก้ไข

กาญจนา คุณารักษ์ (2535 : 308-309) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรจะมี คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอน ซึ่งทุกขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์ และเท่าเทียมกันจะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพสังคม และหลักสูตรเดิม
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. กำหนดโครงสร้างและเนื้อหา
4. นำไปทดลองใช้
5. ประเมินผล
6. ปรับปรุงแก้ไข

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 124-135) กล่าวไว้ว่า กระบวนการสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่

1. การจัดตั้งคณะทำงานการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น
3. การกำหนดเนื้อหา
4. การกำหนดกิจกรรม
5. กำหนดคาบเวลาเรียน
6. การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล
7. การจัดทำเอกสารหลักสูตร
8. การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร
9. การเสนอขออนุมัติการใช้หลักสูตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กรมวิชาการ (2540 : 7) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ หรือศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา ศึกษาความต้องการของท้องถิ่น ศึกษาสิ่งที่จะมีผลกระทบต่อจัดการศึกษา ศักยภาพของโรงเรียน สภาพภาพของงานตลอดแนว นำข้อมูลที่ได้ซึ่งเป็นผลสรุปนำมาวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ กำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนา แล้วจึงลงมือพัฒนาหลักสูตร และการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องจัดตั้งคณะทำงาน

ทาบ (Taba. 1962 : 12) ได้เสนอแนะขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่สังคมต้องการ
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ครูจะนำมาสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตรงกับจุดประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้
4. จัดลำดับขั้นตอนแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาสาระที่เลือกมาได้
5. คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาเสริมเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
6. จัดระเบียบ จัดลำดับขั้นตอน และแก้ไขปรับปรุงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาเสริมเนื้อหาสาระ
7. กำหนดเนื้อหาสาระอะไรบ้าง หรือประสบการณ์อย่างใดที่ต้องการประเมินว่า ได้มีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ ต้องกำหนดไว้ด้วยว่าจะมีข้อมูลอะไรบ้างที่จะนำมาช่วยในการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล และจะใช้วิธีการประเมินอย่างไร

จากแนวคิดของนักวิชาการ และนักการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีลำดับขั้นตอน ดังนี้คือ

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
- 2) การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง
- 3) การตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่าง
- 4) การนำหลักสูตรไปทดลองใช้
- 5) การประเมินผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้
- 6) การปรับปรุงแก้ไข

6.3 หลักการวางแผนและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

6.3.1 หลักการวางแผนพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้ (Galan and William. 1959 : 14 ; อ้างถึงใน ณรงค์ พรหมพิตรพล. 2547 : 40-44)

6.3.1.1 หลักสูตรต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ทิศทางการพัฒนาสังคม และความต้องการของผู้เรียน
- 2) ปรัชญาการศึกษาและแนวปฏิบัติที่สอดคล้อง
- 3) ธรรมชาติการศึกษาและแนวปฏิบัติที่สอดคล้อง
- 4) ทักษะและกระบวนการเรียนรู้

6.3.1.2 บุคลากรในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

- 1) นักการศึกษาทุกระดับ

2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

6.3.1.3 การเลือกใช้หลักสูตร

1) คัดเลือกเนื้อหาสาระ

2) กำหนดระบบการจัดการเรียนการสอน

3) การวางแผนจัดทำหลักสูตร ต้องร่วมมือกันจัดทำอย่างละเอียด

สามารถตรวจสอบได้ การกำหนดแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรจะช่วยให้ทราบว่าจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดสื่อการสอน และการประเมินผลมาน้อยเพียงใด เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล

6.3.3 ข้อคิดในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้

6.3.3.1. เนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรครอบคลุมกระบวนการพัฒนาผู้เรียนระหว่างการศึกษาหรือไม่

6.3.3.2 กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่ สามารถขยาย ตัดต่อเพิ่มเติมจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการหรือไม่

6.3.3.3 ผู้เรียนมีโอกาสก้าวหน้าและมีอิสระที่จะเลือกกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตามความสามารถ ความสนใจ ตามแนวทางของตนได้หรือไม่

6.3.3.4 นักเรียน ครูเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับแผนการเรียนต่าง ๆ ในหลักสูตร และนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเรียนนั้น ๆ หรือไม่

6.3.3.5 ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเรียน เพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้น และมี การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายกับกระบวนการเรียนการสอนหรือไม่

6.3.3.6 มีรูปแบบการเรียนการสอนชัดเจนในแต่ละขอบเขตของจุดมุ่งหมาย ผู้เรียนมีโอกาสเลือกแนวทางการเรียนรู้แบบนั้น ๆ นำไปใช้ได้จริงหรือไม่

6.3.3.7 มีแผนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนและชุมชนหรือไม่

6.3.3.8 ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรหรือไม่

6.3.3.9 แผนงานของหลักสูตรสอดคล้องสัมพันธ์กับการเรียนการสอน การวัดผล จุดมุ่งหมายและโอกาสทางการเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่

6.3.3.10 บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลแผนการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงแผนหรือไม่

6.3.3.11 นักเรียน ผู้ปกครองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเข้าใจแผนการ และส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรหรือไม่

6.4 การวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์

นิคม ชมภูหลง (2545 : 66-67) ได้กล่าวถึงการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ไว้ว่า ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ดังต่อไปนี้

6.4.1 ศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา เป็นการศึกษาสภาพสังคมของท้องถิ่น นั้น ๆ

6.4.2 ศึกษาความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน

6.4.3 ศึกษาสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ แผนการศึกษาชาติ นโยบายรัฐบาล กรมต้นสังกัด กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียนปรัชญาการจัดการเรียนการสอน

6.4.4 ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพด้านการบริหารวิชาการ บุคลากร ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

6.4.5 การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาข้อมูลซึ่งเป็นผลสรุปที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 ขั้นตอน มาวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนา

6.5 การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2540 : 33-35) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 5 ลักษณะ ดังนี้

6.5.1 การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม ก่อนการลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นภายหลังจากที่ได้มีการศึกษาวิเคราะห์เป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ของโรงเรียนแล้ว ต้องวิเคราะห์ภาระงานสอนโดยการศึกษาจากคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนด เพื่อจะทำให้ทราบว่าในแต่ละเนื้อหา หรือรายวิชาควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้อย่างไร คำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชา ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ

ส่วนที่ 1 กิจกรรม ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียน สังเกตได้จากคำว่า ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สำรวจ ฝึกปฏิบัติ วิเคราะห์ อธิบาย

ส่วนที่ 2 เนื้อหา ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงหัวข้อหรือขอบข่ายของเนื้อหาที่จะนำมาให้ผู้เรียนเรียนรู้หรือฝึกเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์

ส่วนที่ 3 จุดประสงค์ ได้แก่ ส่วนที่ระบุพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนรู้ หรือฝึกทักษะตามที่ได้ระบุไว้แล้วในส่วนที่ 1 และ 2 พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น จะต้องประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ

ผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ คำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชานี้จะช่วยให้ผู้สอนมองเห็นภาพงานสอนของเนื้อหา หรือรายวิชาดังกล่าวได้ชัดเจนขึ้นว่า จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด มีขอบข่ายเนื้อหาที่จะต้องเรียนรู้หรือฝึกทักษะอะไรบ้าง และประการสุดท้าย ต้องการให้ผู้เรียนมี หรือเกิดพฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมทั้งการจัดการอะไรบ้าง

การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ สามารถทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์หรือทุกรายวิชา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

6.5.1.1 ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข

6.5.1.2 ศึกษาคำอธิบายรายวิชาจากหลักสูตร

6.5.1.3 จัดทำแผนการสอนโดยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยท้องถิ่นต้องพิจารณาต่อไปว่า กิจกรรมที่หลักสูตรกำหนดให้ นั้นจะจัดโดยวิธีใดที่จะทำให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เช่น กิจกรรมศึกษา โดยท้องถิ่นสามารถจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี ดังนี้

- 1) ฟังคำอธิบายจากครู
- 2) ค้นคว้าจากห้องสมุดโรงเรียน
- 3) ค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการอื่น ๆ
- 4) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาบรรยาย
- 5) ออกไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

- 6) ออกไปสำรวจสภาพจริงในพื้นที่
- 7) สังเกตสิ่งแวดล้อมรอบข้าง
- 8) ออกไปทัศนศึกษา
- 9) รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ
- 10) นำหรือพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
- 11) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เช่น ความสัมพันธ์ด้านความเหมือน และ

แตกต่างสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผล

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมศึกษานั้น ท้องถิ่นสามารถจัดกิจกรรมที่เน้นกระบวนการ ศึกษาตามที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธี และวิธีที่จะมีขั้นตอนการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าท้องถิ่นจะต้องตัดสินใจเลือก หรือปรับกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นลักษณะใดก็ตาม กิจกรรมที่จัดนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองให้มากที่สุด ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ของโรงเรียน ที่สำคัญต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ในกรณีที่ท้องถิ่นต้องการให้มีการปฏิบัติกิจกรรมเป็นกรณีพิเศษ นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั่วโมงเรียน ท้องถิ่นสามารถจัดในรูปกิจกรรมเสริมในลักษณะของชุมชนอีกก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษา และทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

6.5.2 การปรับรายละเอียดของเนื้อหา

การพัฒนาหลักสูตรด้วยวิธีการปรับรายละเอียดของเนื้อหา มีวิธีการเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริม กล่าวคือ เมื่อท้องถิ่นวิเคราะห์แล้วพบว่า แนวการปฏิบัติในการพัฒนาเพื่อจะให้บรรลุถึงเป้าหมาย ซึ่งบรรลุไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาในหลักสูตรแล้ว นอกจากจะปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแล้ว ในการพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาที่จะนำมาเรียนรู้ หรือฝึกทักษะ เพื่อให้เกิดความรู้หรือทักษะตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ ท้องถิ่นสามารถจะพิจารณาปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพได้ โดยการนำเอาเนื้อหาที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของคนมาให้ผู้เรียนศึกษา หรือฝึกทักษะ ทั้งนี้ เพราะไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาของกลุ่มประสบการณ์ หรือ

รายวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงจะระบุเนื้อหาที่ให้เรียนไว้กว้าง ๆ โดยกำหนดเป้าขอบข่าย หรือหัวข้อต่าง ๆ ไว้เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้ด้วยการเพิ่มหรือปรับได้ตามความเหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือทุกรายวิชา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

6.5.2.1 ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรแม่บท

6.5.2.2 กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะเพิ่ม หรือปรับสำหรับนำมาให้เรียนรู้ หรือฝึกทักษะโดยให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์

6.5.2.3 นำเอารายละเอียดที่ได้ตามข้อ 2 ไปปรับเข้าโครงสร้างขอบข่ายเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาที่สอน แล้วนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนต่อไป

6.5.2.4 พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรับนั้น

การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ทันที ถ้าผลการวิเคราะห์ พบว่า เป้าหมายของการพัฒนามีปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาแล้ว ท้องถิ่นสามารถจะปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องและเป็นไปตามแนวปฏิบัติที่เลือกนั้น

การพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา นี้ เป็นการดำเนินงานต่อจากที่ท้องถิ่นได้วิเคราะห์เนื้อหา และคำอธิบายรายวิชามาแล้วในการพัฒนา ลักษณะที่ 1 กล่าวคือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยลักษณะนี้ ท้องถิ่นต้องนำเอาผลการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นเนื้อหาวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า จากหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละหัวข้อนั้นควรมีการเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาอะไรอีกบ้าง ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและเวลาที่มียู่

การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา นี้ ท้องถิ่นสามารถพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ โดยต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนไป และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาและผู้เรียน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรโดยวิธีนี้ ท้องถิ่นสามารถจะดำเนิน

การเองได้โดยรายละเอียดที่พัฒนาจะปรากฏในแผนการสอน

6.5.3 การปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ต่อเนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรตามลักษณะที่ 1 และ 2 มาแล้ว กล่าวคือ เมื่อท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และปรับรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการแล้ว สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่โดยทั่วไปก็อาจไม่สอดคล้องกับกิจกรรมและเนื้อหาที่พัฒนาไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุง และเลือกใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกัน

6.5.3.1 สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

- 1) หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงตามที่ระบุไว้ในรายวิชานั้น ๆ อาจจะมีลักษณะเป็นเล่มหรือเป็นชุดก็ได้
- 2) แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อที่จะใช้สำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียนมากยิ่งขึ้น
- 3) หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์แยกเป็น 4 ประเภท คือ
  - 3.1) หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน
  - 3.2) หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาอิงหลักสูตร ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน สำหรับให้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
  - 3.3) หนังสืออุเทศ เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยมีการเรียบเรียงเป็นเชิงวิชาการ
  - 3.4) หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติ และมีสาระประโยชน์ มุ่งส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่าน

4) คู่มือครู หมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

5) คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารและหนังสือสำหรับครู และนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร นอกจากนี้ ยังมีสื่ออื่นที่ท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อีก เช่น สื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

6.5.3.2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1) การวิเคราะห์หลักสูตร โดยการวิเคราะห์จุดประสงค์คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียนที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ เจตคติ และค่านิยมอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อที่จะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่ใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2) สํารวจสื่อเอกสารหรือหนังสือ เป็นการสำรวจรวบรวมสื่อเอกสาร หรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ หรือสอดคล้องกับจุดประสงค์ และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

3) วิเคราะห์สื่อเอกสาร หรือหนังสือ เป็นการวิเคราะห์สื่อเอกสาร หรือหนังสือที่สำรวจได้ตามข้อ 6.3.3.2 เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่เพียงใด โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1.1) การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร
 1.1.1) มีเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชา

1.1.2) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ

1.1.3) ส่งเสริมการพัฒนาและเจตคติ และค่านิยม

1.1.4) ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

1.2) ความเหมาะสมของเนื้อหา

1.2.1) ถูกต้องตามหลักวิชา

1.2.2) ไม่ล้าสมัย

- 1.2.3) เหมาะสมกับเวลาเรียน
  - 1.2.4) ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
  - 1.3) ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา
    - 1.3.1) เรียงลำดับเนื้อหาดีไม่สับสน
    - 1.3.2) อธิบายความชัดเจน เข้าใจง่าย
    - 1.3.3) ใช้ตัวอย่างประกอบช่วยความเข้าใจได้ดี
    - 1.3.4) ใช้ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ
  - 1.4) การใช้ภาษา
    - 1.4.1) ถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา
    - 1.4.2) กระชับรัดกุม ไม่เยิ่นเย้อ หรือกำกวม
    - 1.4.3) ใช้ศัพท์และประโยคไม่ซับซ้อน เหมาะกับระดับชั้น
  - 1.5) กิจกรรมเสนอแนะ
    - 1.5.1) มีคำถามหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์
    - 1.5.2) มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ
    - 1.5.3) มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
- การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นในลักษณะนี้ ผลที่ได้จะเป็นการจัดหา รวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งการสำรวจแหล่งสื่อ สำหรับนำมาประกอบการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งท้องถิ่นจะระบุ รายละเอียดการใช้และรายชื่อสื่อลงในแผนการสอนที่จัดทำ
- 6.5.4 การจัดทำสื่อการเรียนชิ้นใหม่ ในกรณีที่ผลการศึกษาวิเคราะห์ของ ท้องถิ่น พบว่า ในแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสื่อการเรียนต่าง ๆ ขึ้นใหม่ ท้องถิ่นจะสามารถดำเนินการได้เพื่อจะให้อุปกรณ์ที่พัฒนาขึ้นมา มีคุณภาพในการดำเนินงาน ควรกระทำในรูปแบบของคณะทำงาน สำหรับขั้นตอนในการดำเนินการจัดทำสื่อการเรียน การสอนขึ้นมาใหม่ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

6.5.4.1 ชั้นเตรียมการ

- 1) วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- 2) วิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาสาระ
- 3) พิจารณาเวลาเรียน
- 4) วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน

6.5.4.2 ชั้นวางแผน

- 1) กำหนดจุดประสงค์ของสื่อการเรียน
- 2) กำหนดขอบเขตและหัวข้อเนื้อหาสาระของสื่อการเรียน
- 3) จัดทำโครงร่างของสื่อการเรียน
- 4) เตรียมเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ใน

การร่างต้นแบบสื่อการเรียน

6.5.4.3 ชั้นยกร่างแบบสื่อการเรียน

- 1) ลงมือเขียนต้นแบบ ครั้งที่ 1
- 2) ตรวจสอบต้นแบบ ครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- 3) ตรวจสอบต้นแบบ ครั้งที่ 2 และปรับปรุง

6.5.4.4 ชั้นทดลองใช้ต้นแบบสื่อการเรียน

- 1) ทดลองใช้ต้นแบบกับตัวแทนผู้เรียนหลาย ๆ คน

แล้วปรับปรุง

- 2) ทดลองใช้ต้นแบบกับกลุ่มตัวแทนนักเรียนตามสภาพ

การเรียนการสอนแล้วปรับปรุง

6.5.4.5 จัดทำต้นแบบสื่อการเรียนให้สมบูรณ์

เพื่อให้การเรียนการสอนที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใหม่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนอย่างแท้จริง ในการจัดทำควรใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ ประกอบการพิจารณาจัดทำ

- 1) สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
- 2) ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
- 3) เสนอเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นของการเรียนรู้
- 4) เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
- 5) เนื้อหา มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

6) เนื้อหาไม่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดี และความมั่นคงของชาติ

7) เนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะเศรษฐกิจ สังคมและ
วัฒนธรรมของท้องถิ่น

8) ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้

9) ภาพประกอบแผน แผนภูมิ แผนที่ มีความเหมาะสม
และสอดคล้องกับเนื้อหา

10) กิจกรรม (ถ้ามี) มีความเหมาะสมส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก
คิด วิเคราะห์ วิจัย ฝึกปฏิบัติ และส่งเสริมให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะที่เป็นสื่อ
สิ่งพิมพ์ จะต้องมึเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนกับสื่อการเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้สำหรับ
เนื้อหาหรือรายวิชานั้นไปแล้ว และสื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ สามารถ
นำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ เมื่อผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับ
มอบหมายให้ความเห็นชอบแล้ว กรณีที่ท้องถิ่นพัฒนาสื่อการเรียนที่เป็นสิ่งพิมพ์ขึ้นมาใหม่
และมีความประสงค์จะให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศ กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน หนังสือ
อ่านประกอบ สำหรับกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามที่กระทรวง
ศึกษาธิการกำหนด

6.5.5 การจัดทำคำอธิบาย หรือรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ เป็นการจัดทำวิชา หรือรายวิชาขึ้น
ใหม่หลังจากที่ศึกษาแล้ว พบว่า สิ่งที่ดีควรจะมีการพัฒนานั้น ไม่ปรากฏในหลักสูตรของกลุ่ม
ประสบการณ์ หรือรายวิชา หรือกลุ่มวิชาใด ๆ ในหลักสูตรแม่บท การพัฒนาหลักสูตรโดย
การจัดทำวิชา หรือรายวิชาขึ้นมาใหม่ มีขั้นตอนในการจัดทำ ดังนี้

6.5.5.1 ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้าง
เนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์กลุ่มวิชาจากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการ
พิจารณาจัดทำ

6.5.5.2 ศึกษาผลวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น องค์กรศึกษาที่
สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการเป็นข้อมูลในการกำหนด
จุดประสงค์และเนื้อหา

6.5.5.3 กำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา/ รายวิชา โดย

1) วิเคราะห์จากปัญหา/ ความต้องการของท้องถิ่นสำหรับ กำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้ผู้รู้พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ

2) เขียนจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนทั้งสี่ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านกระบวนการ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ

6.5.5.4 กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ที่ระบุค่าหลักของจุดประสงค์รายวิชานั้น โดยจะประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ (สิ่งที่จะให้เรียนรู้/ ศึกษา) และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการฝึก) เนื้อหาที่กำหนดนี้จะต้อง

- 1) สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา
- 2) ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ
- 3) เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน
- 4) เหมาะสมกับคาบเวลา

5) ไม่ขัดต่อความมั่นคงของประเทศ ระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

6.5.5.5 กำหนดคาบเวลาเรียน สำหรับคำอธิบาย หรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ในการกำหนดคาบเวลาเรียน จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไข ดังนี้คือ

- 1) ระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้น จะต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์ / หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป
- 2) ระดับมัธยมศึกษา ถ้าเป็นรายวิชาที่กำหนดให้เป็นรายวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรีสามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิม ถ้ามีเนื้อหามากอาจทำเป็นหลายรายวิชาได้

6.5.5.6 เขียนคำอธิบาย/ เนื้อหารายวิชาให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา

6.5.5.7 จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดเนื้อหา
รายวิชา ที่จัดทำใหม่ รายละเอียดเนื้อหาประกอบด้วย

- 1) เหตุผลความจำเป็น
- 2) จุดประสงค์ (ของเนื้อหาวิชา / รายวิชาที่จัดทำ)
- 3) ขอบข่ายเนื้อหา
- 4) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 5) สื่อการเรียนการสอน
- 6) แนวการวัดผลและประเมินผล

6.5.5.8 การขอเสนออนุมัติ ให้ท้องถิ่นส่งเอกสารในข้อ 6.5.5.6-
6.5.5.7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติและกระทรวงศึกษาธิการ
ประกาศใช้คำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาดังกล่าวแล้ว จึงนำเอาคำอธิบายรายวิชาดังกล่าวมา
จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเนื้อหาที่จัดขึ้นใหม่จะต้องไม่เป็นเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกับ
เนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาในกลุ่มประสบการณ์ และรายวิชา
หรือกลุ่มวิชาเดียวกัน หรือต่างกลุ่มก็ตาม ดังนั้น ควรตรวจสอบรายละเอียดของเนื้อหา ก่อน
การลงมือพัฒนา

6.5.5.9 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาอนุมัติคำอธิบายหรือคำอธิบาย
รายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ ประกอบด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

- 1) สอดคล้องและสอดคล้องกับหลักการ และจุดหมาย และ
โครงสร้างของหลักสูตร
- 2) เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่ม
ประสบการณ์ หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรกำหนดไว้
- 3) สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และ
ความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
- 4) มีความสมบูรณ์และความพร้อมพอเพียงที่จะนำไปใช้ใน
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ
- 5) เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมา
พัฒนาการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีสอน

6) ไม่มีเนื้อหาสาระกล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะ
ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อระบอบการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดี และไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของ
ประเทศ

7) มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้อง และเป็นไปตามที่
หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จากข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สรุปได้ว่า การดำเนินการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งสามารถดำเนินการได้ 4 ลักษณะ
โดยไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่

- 1.1 การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม
- 1.2 การปรับรายละเอียดของเนื้อหา
- 1.3 การปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน
- 1.4 การจัดทำสื่อการเรียนขึ้นมาใหม่

2. การจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่
รับผิดชอบตามลำดับขั้น

6.6 การนำหลักสูตรไปใช้

สังค์ อุทรานันท์ (2532 ก : 252 – 277) ได้กล่าวถึงบทบาทของบุคลากร
ภารกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

6.6.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

6.6.1.1 หน่วยงานส่วนกลาง หมายถึง หน่วยงานหรือคณะบุคคลที่
ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรเพื่อให้หน่วยงานในท้องถิ่นเป็นผู้ใช้ ยกตัวอย่างเช่น ศูนย์พัฒนา
หลักสูตรของกรมวิชาการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับ
ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา หน้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 2 ลักษณะคือ การบริหาร
และการบริการหลักสูตร ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

6.6.1.2 หน่วยงานส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงาน หรือผู้มีหน้าที่
เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน เช่น โรงเรียน หรือสถานศึกษาต่าง ๆ
งานที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบในการใช้หลักสูตร คือ การใช้หลักสูตร
การบริหารและการบริการหลักสูตร ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

6.5.2 งานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

6.6.2.1 งานบริหารและบริการหลักสูตร

1) งานเตรียมบุคลากร เป็นงานที่สำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรใดไปใช้ ควรจะได้มีการให้ความรู้หรือชี้แจงผู้ที่จะใช้หลักสูตรให้มีความเข้าใจถึง จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางเอกสาร และสื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น

2) การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร เป็นงานสำคัญของ หัวหน้าสถานศึกษา การจัดครูเข้าสอนจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของแต่ละคน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของครูในการใช้หลักสูตรให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) การบริหารและการบริการวัสดุหลักสูตร เป็นเอกสาร หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนทุกวิชาที่จัดทำขึ้น เพื่อให้สะดวกและช่วยครูให้สามารถใช้ หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง โรงเรียนจะต้องดำเนินการบริหารและการบริการวัสดุหลักสูตรให้มี ประสิทธิภาพสูงสุด ให้ทั่วถึง ทันเวลา ทุกกลุ่มประสบการณ์

4) การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน เป็นการจัดอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสอนวิชาเฉพาะบริการห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการเครื่องมือในการวัดและประเมินผล และการบริการแนะแนว เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และสะดวก แก่การใช้หลักสูตรมากที่สุด

6.6.2.2 งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร

1) การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเนื่อง จากหลักสูตรส่วนกลางที่ยกร่างขึ้นมา มักไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของ ท้องถิ่น ควรจะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่ใช้ หลักสูตรนั้น ๆ

2) การจัดทำแผนการสอนเป็นการขยายรายละเอียดของ หลักสูตรภาคปฏิบัติโดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ การจัดทำแผนการสอนมักกระทำเป็นรายวิชา หรือเป็นรายชั้นเรียน แผนการสอน ควรจะแบ่ง

เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นแผนการสอนระยะยาว และอีกส่วนหนึ่งเป็นแผนการสอนระยะสั้นซึ่ง นำเอาแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียดสำหรับการสอนแต่ละครั้ง แผนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการใช้หลักสูตรของครูหากไม่มีการจัดทำแผนการสอน การใช้หลักสูตรก็จะเป็นไปอย่างไม่มีจุดมุ่งหมาย ทำให้เสียเวลาหรือบกพร่องในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อความล้มเหลวของหลักสูตรในที่สุด

3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอนแต่ละครั้งนั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างไร การที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้จะต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมใดบ้าง จุดมุ่งหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจสามารถจัดกิจกรรมได้หลายวิธี ดังนั้น ครูผู้สอนควรพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ และสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงาน และค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด

4) การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียน ประกอบด้วยระบบย่อย 3 ระบบ คือ ระบบหลักสูตร ระบบการเรียนการสอน และระบบการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลการเรียนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักการของหลักสูตร จะช่วยบ่งบอกถึงการสัมฤทธิ์ผลการใช้หลักสูตรได้ดี ครูผู้สอนจะต้องศึกษาจุดประสงค์ และจุดเน้นของหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน จากนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับระเบียบการต่าง ๆ อย่างถูกต้องและครบถ้วน จะเป็นการช่วยให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6.6.2.3 งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

กรณีพิเศษและการติดตามผลการใช้หลักสูตรในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น หน่วยงานส่วนกลางได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเป็นการเพิ่มเติม และติดตามผลการใช้หลักสูตร ก็อาจจะมีการดำเนินการด้วยความถูกต้อง มีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาก็จะได้หาทางแก้ไขให้ลุล่วงลงไป สำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้องจัดตั้งศูนย์วิชาการ เพื่อสนับสนุน และส่งเสริมการใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูได้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง จัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร การกึ่งนี้เป็นส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานส่วนกลางสนับสนุนงานให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความ

มั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการ อาจทำในลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือ หรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่าง วิธีการนี้จะกระตุ้นให้โรงเรียนมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาประสิทธิภาพ การใช้หลักสูตรในโรงเรียน และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การใช้หลักสูตรในระหว่างเรียนอีกด้วย

6.6.3 บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร

6.6.3.1 นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร และดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ควรมีบทบาทดังนี้

- 1) พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
- 2) นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร
- 3) สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรและการบริการวัสดุหลักสูตร

6.6.3.2 ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีบทบาทดังนี้

- 1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจน
- 2) บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
- 3) กระตุ้นและส่งเสริมการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง
- 4) จัดสวัสดิการครูอย่างมีประสิทธิภาพ

6.6.3.3 ครูผู้สอน ในฐานะผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีบทบาทดังนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน
- 2) ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
- 3) ทำการสอนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
- 4) แสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการใช้หลักสูตร

6.6.3.4 บุคลากรอื่น ๆ ได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีการศึกษา

นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ควรมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน ดังนี้

- 1) ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่
- 2) ช่วยเหลือและให้บริการครูผู้ใช้หลักสูตร

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หน่วยงาน และสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้พัฒนาและผู้ใช้หลักสูตร ควรมีการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน ส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานกันระหว่างเครือข่ายทางวิชาการทั้งภาครัฐ และองค์กรชุมชน

รวมทั้งพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานในหลายรูปแบบและเป็นไปอย่างต่อเนื่องจะทำให้บุคลากรได้รับความรู้และประสบการณ์ ทำให้มีพฤติกรรมการทำงานเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ ต้องการ ส่งผลต่อภาวะปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนการสอนดีขึ้น เพื่อให้การดำเนินพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล และคุ้มประโยชน์สูงสุด

7. การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารงานบุคคล แม้ว่าการจัดการบุคคลเข้าทำงานจะมีการสรรหาและผ่านกระบวนการคัดเลือกมาอย่างดีแล้วก็ตาม ไม่ได้ประกันว่าบุคคลเหล่านี้จะเป็นบุคคลที่มีเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุดเสมอไป จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน และสามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงกับความเจริญทางด้านวิชาการสมัยใหม่รวมทั้งเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน

7.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

ได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 118) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีการต่าง ๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ให้กับบุคคลในองค์กร ตลอดจนพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นที่มีความรับผิดชอบต่องาน อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พยอม วงศ์สารศรี (2532 : 152) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบ ให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เป็นที่น่าพอใจแก่องค์กร

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2537 : 84) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการส่งเสริมให้คนที่ปฏิบัติงานอยู่แล้วได้เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถเพิ่มขึ้น เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการให้การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ให้กับบุคลากร เพื่อให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

บุคลากรเป็นตัวสำคัญในการดำเนินงานในองค์กรต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ถ้าบุคลากรได้รับการพัฒนาให้ปฏิบัติงานตามศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่แล้ว การดำเนินงานในองค์กรนั้นก็จะมีบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพแน่นอน ดังนั้น ในการบริหารงานบุคคล จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรและได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีติติก (2532 : 118) กล่าวไว้ว่า องค์กรต่าง ๆ ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรอย่างมาก แม้ในวงราชการก็มีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างแพร่หลาย เห็นได้จากมีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพัฒนาบุคลากร ไม่เพียงแต่ทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานดีขึ้นเท่านั้น ยังส่งผลให้ได้ผลสูง และเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรในด้านการเลื่อนตำแหน่งการงานอีกด้วย

ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์ และคณะ (2536 : 176) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

1. สำหรับบุคคลที่เข้ารับงานใหม่ จะต้องมีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจตลอดจนนโยบาย ระเบียบแนวปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรใหม่เหล่านั้นสามารถปฏิบัติงานได้
2. งานบางอย่างมีเทคนิคเฉพาะบุคลากรที่ได้รับการสรรหาใหม่ต้องได้รับการพัฒนาเทคนิคเฉพาะให้เหมาะสมกับงาน
3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีเทคนิคใหม่ ๆ ในการจัดการ จึงต้องมีการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ปรับใช้เทคโนโลยีทั้งที่เป็นวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
4. เมื่อมีการเลื่อนตำแหน่งใหม่ จะต้องพัฒนาบุคลากรที่ได้รับการเลื่อน และแต่งตั้งให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับการเลื่อน และแต่งตั้ง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2540 : 155) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ช่วยพัฒนาทักษะอันจำเป็นสำหรับการทำงานของบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว

3. ส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาความสามารถของตนเองยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น และสามารถติดตามวิทยาการใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งส่งผลให้บุคลากรก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และหน่วยงานได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

7.3 กระบวนการพัฒนาบุคลากร

นักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังนี้

บิสลอป (Bisliop. 1979 : 172 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ สักดิ์คำดวง. 2545 :

21) กล่าวไว้ว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากรมี 6 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาความต้องการ (Needs) ว่าบุคลากรมีความต้องการอะไร
2. วิเคราะห์ความต้องการ (Analysis) โดยรวมว่าต้องการอะไร เพื่อจะได้ดำเนินการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
3. การพัฒนา (Development) โดยวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพเป็นจริง
4. ความเป็นไปได้ของโครงการ (Validation) ศึกษาโดยทำการวิจัยทดลอง ปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้โครงการดำเนินไปด้วยดี
5. การปฏิบัติตามโครงการ (Implementation) จำเป็นต้องหาวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ เพื่อชี้แนะและให้การฝึกอบรม
6. การประเมินผล (Evaluation) ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

โดยดำเนินการเป็นระยะและพิจารณาอย่างมีหลักเกณฑ์

เมธี ปิถันรณานนท์ (2529 : 108- 116) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาบุคลากรว่า มีดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายและบทบาทของหน่วยงาน
2. จัดคณะบุคคลเพื่อดำเนินการรับผิดชอบ
3. กำหนดความต้องการต่าง ๆ ในการพัฒนา
4. เตรียมแผนการพัฒนาบุคลากรทั้งหมด
5. ดำเนินการพัฒนาบุคลากรทั้งหมด
6. ประเมินผลกระบวนการพัฒนาบุคลากร

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากรมีขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการพัฒนา การวางแผนบุคลากร การดำเนินการพัฒนาบุคลากรและการประเมินผล การพัฒนาบุคลากร

7.4 วิธีการพัฒนาบุคลากร

วิธีการพัฒนาบุคลากรนั้น สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

ธีระวุฒิ เจริญราษฎร์ และคณะ (2536 : 176-176) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาบุคคลมีหลายวิธี ซึ่งวิธีการใดจะเหมาะสมกับหน่วยงานหรือองค์กรใดนั้น ขึ้นอยู่กับบทบาทภารกิจ วัตถุประสงค์ของหน่วยงาน หรือองค์กรนั้นเป็นสำคัญ วิธีที่สำคัญ ๆ ในการพัฒนาบุคคลมี ดังนี้

1. การฝึกอบรม เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ ในการปฏิบัติงานที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในการพัฒนาบุคคล เหมาะสมที่จะใช้พัฒนาคนเป็นกลุ่ม
2. การไปศึกษา อบรม ดูงาน คือ การที่หน่วยงานหรือองค์กรส่งคนไปศึกษาต่อ ฝึกอบรม หรือดูงาน เป็นการส่งคนไปพัฒนาภายนอกองค์กร
3. การประชุมชี้แจงปฏิบัติการ คือ การที่หน่วยงานพัฒนาความรู้ความชำนาญ เจตคติของบุคลากรในสังกัด โดยวิธีการประชุมชี้แจง หรือปฐมนิเทศ รวมถึงการหมุนเวียนเปลี่ยนหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
4. การพัฒนาตนเอง คือ การให้บุคคลได้พัฒนาตนเอง เช่น การศึกษาคู่มือปฏิบัติงาน การเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2540 : 160-161) ได้กล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่จะสรุปได้ ดังนี้

1. การปฐมนิเทศ
2. การเสนองาน
3. การมอบอำนาจให้ปฏิบัติงาน ให้รู้จักรับผิดชอบงาน
4. การสับเปลี่ยนโยกย้ายสอนงาน
5. การหาพี่เลี้ยงช่วยสอนงาน
6. ให้ทำหน้าที่ผู้ช่วยงาน
7. การให้รักษาราชการแทน
8. การไปสังเกตการณ์ ทำงานในบางโอกาส

9. ส่งไปศึกษาดูงาน
10. จัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรม
11. ส่งเข้าประชุมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงาน
12. จัดเอกสารทางวิชาการให้เพียงพอ
13. จัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงาน
14. การอ่าน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ฟังบรรยายทางวิชาการ
15. ให้ทำการทดลองวิจัย โดยเฉพาะวิจัยในงานที่ทำอยู่เป็นประจำ
16. ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน
17. ให้มีการฝึกงานก่อนเข้าทำงาน
18. ให้มีการนิเทศโดยหัวหน้างาน

จรรยา เกษโพชนทอง (2541 : 16) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรอาจทำได้

3 ทาง คือ

1. การฝึกอบรมก่อนปฏิบัติการ หรือปฐมนิเทศ (Orientation)

การฝึกอบรมประเภทนี้ จัดขึ้นสำหรับผู้เข้ารับราชการใหม่ หรือ ผู้ปฏิบัติงานใหม่เพื่อให้ทราบถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดองค์การของหน่วยงานนั้น ๆ ให้รู้จักสถานที่ต่าง ๆ ในองค์การของตน โดยเฉพาะในหน่วยงานที่ต้องปฏิบัติงานใหม่ สามารถปฏิบัติงานที่จะได้รับมอบหมายโดยปราศจากความกลัว เพราะโดยทั่วไปผู้ปฏิบัติงานใหม่มักจะใหม่ต่อสถานที่ ใหม่ต่อลักษณะงานและสภาพแวดล้อม ดังนั้น ขวัญในการทำงานของผู้นั้นย่อมจะไม่อยู่ในสภาพที่จะปฏิบัติงานให้บังเกิดผลดีได้เต็มที่ การอบรมปฐมนิเทศเป็นวิธีที่จะช่วยขจัดเพื่อผ่อนคลายสถานการณ์เช่นนั้นได้

2. การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการ (In-service training) ได้แก่

2.1 ฝึกอบรมโดยลงมือปฏิบัติงานจริง ๆ ในกรณีนี้ จะทำเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก็ได้ ในระยะเวลาควรอธิบายให้เข้าใจถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติงานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเอง อาจลำดับขั้นตอนของการฝึกปฏิบัติงานได้ ดังนี้

- 2.1.1 อธิบายให้ทราบถึงหลักและวิธีโดยทั่วไป
- 2.1.2 สาธิตให้ดูจากของจริง
- 2.1.3 ให้ผู้เข้ารับการฝึก ทดลองปฏิบัติ
- 2.1.4 แก้ไขข้อบกพร่องและชี้แจงให้ผู้รับการฝึกอบรมทราบ

2.1.5 ติดตามดูการทดลองปฏิบัติงานและให้ทดลองซ้ำหลาย ๆ ครั้งจนแน่ใจว่าจะสามารถทำได้ด้วยตนเอง

2.2 การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติงาน (Skill training) การฝึกนี้ เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิชาการของโลกที่ก่อให้เกิดมีประดิษฐกรรมใหม่ ๆ มาเป็นเครื่องมือในการบริหารงานนั่นเอง

2.3 การฝึกอบรมระดับหัวหน้างาน (Supervisory training) ทั้งนี้ เพราะหัวหน้างานเป็นกุญแจดอกสำคัญของงานในระดับรอง ๆ ลงไป

2.4 การฝึกอบรมระดับการจัดการ (Managerial training) หมายถึง การอบรมระดับผู้จัดการ ระดับรอง หรือหัวหน้างานที่มีการรับผิดชอบสูงกว่าหัวหน้างานทั่วไป มักจะเกี่ยวกับจิตวิทยาการบริหาร (Administrative) ภาวะผู้นำ (Leadership) ภาวะสร้างสรรค์ (Creativity) ศิลปะการเกลี้ยกล่อม (Persuasion) และการวินิจฉัยสั่งการ (Decision making) เป็นต้น

2.5 การพัฒนานักบริหาร (Executive development) นักบริหาร หมายถึง ผู้มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับผู้อื่นในการพิจารณา คัดสินใจทั้งในด้านนโยบายและการปฏิบัติ ได้แก่ กรรมวิธีที่จะช่วยให้นักบริหารได้รับความชำนาญ (Skill) ความถนัด (Aptitude) ความรู้ (Knowledge) และทัศนคติ (Attitude) อันเหมาะสมและจำเป็นเพื่อสัมฤทธิ์ผลงานทั้งหมด

3. การฝึกฝนตนเองของผู้บังคับบัญชา (Interpersonal skill) เพื่อให้เกิดความศรัทธา และความนิยมก่อนที่จะพัฒนาผู้บังคับบัญชา มีดังนี้

3.1 มีความตั้งใจที่จะฝึกตนเองให้ทันกับเหตุการณ์

3.2 แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นแบบกันเอง

3.3 ศึกษาหาความรู้จากเอกสารวิชาการอื่น ๆ

3.4 ติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับนโยบายและโครงการของงานที่อยู่ในความรับผิดชอบโดยตรงและที่เกี่ยวข้อง

3.5 ติดตามความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ภายในและภายนอกประเทศโดยอาศัยหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อมวลชนต่าง ๆ

3.6 ศึกษาทางไปรษณีย์ในวิชาเกี่ยวข้องกับงาน เพื่อความรู้อื่น ๆ

3.7 เข้าร่วมประชุม สัมมนา เมื่อมีโอกาส

3.8 เป็นผู้นำอภิปรายและบรรยายในบางโอกาส

3.9 เป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการหรือองค์กรที่น่าสนใจ

3.10 หาโอกาสไปศึกษาและดูงานทั้งใน และนอกประเทศเป็น
ครั้งคราว

3.11 เข้าศึกษาบางวิชาในสถาบันอุดมศึกษา

3.12 คบหาสมาคมกับผู้รู้บางท่าน

กล่าวโดยสรุป วิธีการพัฒนาบุคลากรมีหลายวิธี การที่จะเลือกใช้วิธีการใด ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากร และความต้องการของบุคลากรเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาโดยการฝึกอบรม การพัฒนาโดยการศึกษาคู่ การพัฒนาโดยการไปศึกษาดูงาน และการพัฒนาโดยการพัฒนาตนเอง

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในประเทศ

วิภาวี โพธิ์งาม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเทคนิคการสอน นาฏศิลป์พื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนสูงขึ้น

มณฑิชา ชนะสิทธิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นปัญหาเนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็น ความสำคัญของโครงการ ประชาชนชาวบ้านไม่มีเวลา กิจกรรมการเรียนการสอนใช้เวลา มากกว่าที่กำหนด และครูผู้สอนไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอน

กรมวิชาการ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การจัดเก็บข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนและผู้บริหารการศึกษายังมีน้อย การสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมี 2 รูปแบบคือ การนำความรู้และ ประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน และการเชิญวิทยากรท้องถิ่น

มาให้ความรู้แก่ครู ส่วนแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนนั้น ได้เสนอแนะว่า จะต้องคำนึงถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าควรเป็น องค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกอยู่ด้วย กระบวนการเรียนการสอนจะต้องเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลและความรู้ท้องถิ่น เน้นการ ศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจวิธีคิด และแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้คิดอย่าง อิสระ คิดหลายด้านหลายมุม และสรุปเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรง ชีวิต ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูอาจเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้ และประสบการณ์ของปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจให้ปราชญ์ ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผลแทนครู ส่วนสถานที่เรียน อาจเป็นโรงเรียน หรือให้นักเรียนไปที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่น

ประกอบ ใจมั่น (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผลการวิจัย พบว่า การใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจะต้องคำนึงถึงผู้เรียน หลักสูตร เนื้อหา และคุณสมบัติของภูมิปัญญา ท้องถิ่น

เฉลา เวชเดช (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและ เผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามการ รับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามบทบาทในการ อนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยรวมทุกด้าน เมื่อจำแนกตามขนาดของ โรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าว ร้อยละ 52.40, 63.40 และ 67.30 ตามลำดับ บทบาทโรงเรียนทุกขนาดปฏิบัติมากที่สุดคือ บทบาทด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 73.00) รองลงไปคือ บทบาทด้านการส่งเสริม วัฒนธรรม (ร้อยละ 63.30) ส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนที่เคยปฏิบัติน้อยที่สุดคือ บทบาทด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 41.60)

เสริมศักดิ์ ช่วยอุปการ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน มีการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น

รายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตร ตามลำดับ และเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการประเมินหลักสูตร และด้านการพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตร ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบระดับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน มีการดำเนินงานทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานโดยรวม แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนทุกขนาดมีการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตร โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงาน แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง

อัจฉรา วิจิตรญาณพล (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนทหารอากาศอนุสรณ์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า ประมวลการสอนรายวิชา ท 051 มีประสิทธิผล 82.97/76.10 สูงกว่าเกณฑ์ 70/70 ที่ตั้งไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยประมวลการสอนรายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม สูงกว่านักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนที่เรียนวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี

ต่อศักดิ์ บุญเสื่อ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัย พบว่า มีการดำเนินการด้านแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 58.00 ด้านการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ร้อยละ 60.03 และด้านการเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ร้อยละ 19.36 และยังพบว่า ที่ตั้งของโรงเรียนเป็น

ปัจจัยหนึ่งต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

อัครโยธิน นากรณ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา ปีการศึกษา 2540 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ผลการวิจัย พบว่า

1. การศึกษางานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านพัฒนาหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตร

2. เปรียบเทียบการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

รัศมี ทองบุตร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า ในการกำหนดแนวทางการเรียนการสอน เพื่อสร้างและให้ตระหนักเห็นคุณค่าของท้องถิ่น ความรู้และความคิดของคนในท้องถิ่น จะต้องสนับสนุนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ส่วนประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่นำมาใช้มาก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการใช้ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านศิลปกรรมและโบราณคดี ด้านนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ และด้านวิทยาการ

ธิดารัตน์ พิมพ์ศรี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการและสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า มีความต้องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนมาก สภาพปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนมีปัญหายอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งด้านบุคลากร อุปกรณ์ งบประมาณ และการจัดการ

อุทิศ อินทร์แก้ว (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส อยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูผู้สอน และครูวิชาการ มีความคิดด้านการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชา ด้านการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอนด้านการจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม ด้านการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยของข้าราชการครูที่มีตำแหน่งครูผู้สอน มีการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดฝึกอบรมสัมมนาให้กับครูผู้สอน ครูวิชาการในเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรในการนำมาปรับหลักสูตรแกนกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น นำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและเกิดประโยชน์มากที่สุด รายวิชาที่เพิ่มควรเป็นเรื่องที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

สมเกียรติ ดวงจันทร์โชติ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจ การปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ร้อยละ 30.64 มีความรู้ความเข้าใจตามเกณฑ์เพื่อจำแนกความรู้ความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และร้อยละ 60.35 มีความรู้ความเข้าใจต่ำกว่าเกณฑ์เพื่อจำแนกความรู้ความเข้าใจ โดยมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดเกี่ยวกับประเด็นหลักสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามลำดับ มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น

2. ครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ที่มีบทบาทหน้าที่ทางการศึกษาในโรงเรียนแตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากสาเหตุความแตกต่างทางด้านโอกาส ลักษณะงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติในโรงเรียน และความมั่นคงทางอาชีพ ซึ่งผู้บริหาร และครูผู้ปฏิบัติ

หน้าที่การสอนมีความแตกต่างกัน

3. ครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ที่มีอายุราชการแตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากครูในแต่ละกลุ่มช่วงอายุราชการอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมในพื้นที่ซึ่งมีข้อจำกัด และปัจจัยแวดล้อมที่คล้ายกัน ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบเดียวกัน ระดับความรู้ความเข้าใจจึงไม่แตกต่างกัน

มีชัย พลภูกา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของโรงเรียนนั้นไม่สอดคล้องกัน โดยวิสัยทัศน์ส่วนใหญ่จะไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน ส่วนภารกิจนั้นไม่มีการกำหนดแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา สำหรับเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้นั้น ส่วนใหญ่ก็ไม่ใช่เป้าหมายที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนกำหนดไว้โดยไม่คำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน และชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด อีกทั้งไม่มีโรงเรียนเครือข่ายโรงเรียนใดที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม สำหรับคำอธิบายรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุด คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานและเทคโนโลยี โดยส่วนใหญ่จะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม ส่วนคำอธิบายรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ไม่พบว่าเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเลย ส่วนกิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจตามความต้องการของผู้เรียนนั้น โรงเรียนเครือข่ายจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ในลักษณะของกลุ่มสนใจ ซึ่งจะเป็นกลุ่มสนใจด้านหัตถกรรมที่มีครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้สอน สำหรับแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ส่วนใหญ่ไม่ระบุว่ามีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อ หรือแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยที่สุด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อ หรือแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด วิธีการใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในการเรียนการสอนที่พบในโรงเรียนเครือข่ายมากที่สุด คือ ครูนำนักเรียนไปศึกษาที่บ้าน หรือสถานประกอบการของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนวิธีการใช้ที่พบน้อยที่สุด คือ การให้นักเรียนไปศึกษาจากผู้ปกครองที่เป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยตนเอง ในการบริหารจัดการหลักสูตรโรงเรียนเครือข่าย ส่วนใหญ่มีกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริม สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

3. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามแหล่งที่เกิดปัญหาได้ 5 แหล่ง คือ ปัญหาที่เกิดจากชุมชน ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียน ปัญหาที่เกิดจากครูผู้สอน ปัญหาที่เกิดจากนักเรียน และปัญหาที่เกิดจากตัวครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

สุเทพ ศรีระกิง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

1. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การกำหนดนโยบายใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวม และรายด้าน 9 ด้าน ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรม การนำมาเป็นวิทยากร และการนำมาเป็นสื่อเพื่อการศึกษา อยู่ในระดับ ปานกลาง
2. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาด้านแหล่งข้อมูล ด้านการบริหารจัดการ และด้านบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง
3. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบวิธีการใช้ พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเป็นวิทยากรในด้านอุตสาหกรรม / ทัศนกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการเป็นสื่อเพื่อการศึกษาในด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี และด้านโภชนาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบวิธีการใช้ พบว่า มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเป็นสื่อเพื่อการศึกษาในด้านศิลปกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
4. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมในทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหารและการรับรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกัน มีปัญหาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ยูเนสโก (UNESCO. 1978 : 66) ได้สรุปปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ ประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา ว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตรตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ภาระการสุดท้ายคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

แอ็ดโจเน็น (Atjonen. 1994 : 48) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความคิดเห็นและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระบบโรงเรียนจะทำให้ครูมีภาระงานที่เพิ่มขึ้น และเป็นประเด็นการนำไปสู่การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในหลักสูตร มีผลต่อการมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การจัดเตรียมสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการทำงาน และมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึกรองานของตนเอง

โอตาหวัง (Ota Wang. 1995 : 2118-A) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังใช้ผลสัมฤทธิ์ดั้งเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

บัทเลอร์ (Butler. 1996 : 4254-A) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและออกแบบกราฟฟิกที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัย พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินการ

พัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟฟิก และนักการศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้วควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้งในและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิด หลักการที่จะนำมาเป็นประเด็นในการวิจัยเรื่อง การศึกษาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และเขต 2 ใน 2 ประเด็นหลักคือ ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู และปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ความหมาย หลักการ องค์ประกอบ โครงสร้างของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 2 ด้าน คือ ปัญหาในองค์กร และปัญหาจากภายนอก